

"Астана қаласы сотының ұсынысы бойынша "Нотариат туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 15-бабы 3-тармағының конституциялылығын тексеру туралы" Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің 2005 жылғы 31 қаңтардағы N 1 қаулысына түсіндірме беру туралы

Қазақстан Республикасы Конституциялық кеңесінің 2006 жылғы 6 шілдедегі N 3 Қосымша Қаулысы

Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесі, Төраға И.И.Рогов, Кеңес мүшелері Х.Ә.Әбішев, Қ.Ж.Балтабаев, Н.В.Белоруков, С.Ф.Бычкова, А.М.Нұрмағамбетов, Ү.М.Стамқұлов қатысқан құрамда, мыналардың:

Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының орынбасары А.Қ.Дауылбаевтың, Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Халыққа құқықтық көмек көрсету және заңгерлік қызметті ұйымдастыру комитетінің төрағасы Т.Ж.Қожамжаровтың, Республикалық нотариаттық палата төрағасының міндетін атқарушы А.Х.Аленованың қатысуымен,

өзінің ашық отырысында Қазақстан Республикасы Үкіметінің "Астана қаласы сотының ұсынысы бойынша "Нотариат туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 15-бабы 3-тармағының конституциялылығын тексеру туралы" Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің 2005 жылғы 31 қаңтардағы N 1 қаулысына түсіндірме беру жөніндегі қолдау хатын қарады.

Қолдағы бар материалдарды зерделеп, баяндамашы - Конституциялық Кеңестің мүшесі Х.Ә.Әбішевті және конституциялық іс жүргізуге қатысушылардың сөздерін тыңдап, **Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесі** мынаны **анықтады:**

Қазақстан Республикасы Үкіметі "Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі туралы" Конституциялық заңның 35-бабы 1-тармағының 1) тармақшасына сәйкес, "Астана қаласы сотының ұсынысы бойынша "Нотариат туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 15-бабы 3 тармағының конституциялылығын тексеру туралы" Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің, мынадай: "нотариаттың қызметі жария-құқықтық сипатта болғандықтан, мемлекетке адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз етудің, оларды қорғау мен сақтаудың құқықтық механизмдерін белгілеудің заңдық міндеті жүктеледі", - деген құқықтық позиция берілген, 2005 жылғы 31 қаңтардағы N 1 қаулысына түсіндірме беру жөніндегі қолдау хатпен Конституциялық Кеңеске жүгінді.

Кеңестің осы құқықтық позициясының мазмұнын түсінудегі және нотариаттың құқықтық табиғатын айқындаудағы қиыншылықтарға орай және бұл қиыншылықтар,

өтініш субъектісінің пікірі бойынша, Қазақстандағы нотариаттық қызметті жетілдіру процесін тежейтін болғандықтан, Республика Үкіметі мынадай сұрақтар қояды:

"1. Конституциялық Кеңестің 2005 жылғы 31 қаңтардағы N 1 қаулысында берілген, нотариаттық қызмет жария-құқықтық сипатта болады деген ескертпе, нотариаттық қызметті жария-құқықтық қызмет ретінде, ал нотариат институтын - толыққанды жария-құқықтық институт деп заң жүзінде тануға негіз бола алады ма. Соған орай, нотариустар мемлекет атынан билік етуге хақылы ма;

2. Нотариаттың құқықтық табиғатына (оның жария-құқықтық институт деп танылуына немесе танылмауына) байланыссыз нотариустардың жеке мөрлерінде мемлекеттік елтаңбаны пайдалануға болады ма".

Үкімет қойған сұрақтарды ескере отырып, Конституциялық Кеңес мынаны қосымша түсіндіру қажет деп санайды.

1. Конституциялық Кеңестің аталған қаулысында нотариаттың қызметі жария-құқықтық сипатта болады деп атап көрсетіледі.

Жария-құқықтық қызмет дегенде, ашық, жария сипатқа ие және өкілетті мемлекеттік органдардың белгіленген өзін-өзі ұстау ережелерінің міндетті түрде орындалуын қамтамасыз етуіне негізделген қызметті түсіну керек.

Нотариат қызметінің сипатын жария-құқықтық деп тану, бұл қызмет нотариустың мемлекеттік органдарға тән жекелеген функцияларды орындауымен (дау туғызбайтын заңдық фактілерді куәландыру немесе растау, жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау, сондай-ақ өз құзыреті шегінде оларға білікті заң көмегін көрсету) байланысты екендігін білдіреді.

Мемлекеттік нотариустардың, сондай-ақ нотариаттық іс-әрекеттер жасауға заңмен уәкілеттік берілген өзге де мемлекеттік қызметшілердің қызметі заңнамамен белгіленген шектерде жария-құқықтық сипатта болады.

Жекеше нотариустарға келер болсақ, олардың қызметінде жария-құқықтық элементтердің болды, жекеше нотариат толығымен жария-құқықтық институт болып табылады дегенді білдірмейді. "Нотариат туралы" Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 14 шілдедегі N 155-І Заңына сәйкес жекеше нотариустар қызметінің ұйымдық нысаны кәсіпкерлік (коммерциялық) қызметке теңестірілмейді. Алайда, жекеше нотариустың өзіне жеке меншік құқығы бойынша тиісті мүлкі мен қаржысы шегіндегі жеке (мүліктік) жауапкершілігін, өз атынан қызметпен айналысуын, мүліктік қатынастарға қатысушылардың теңдігіне негізделген бәсекелестік ортада болуын, және оның ерікті негізде құрылуын ескере отырып, жекеше нотариустың қызметі жария-құқықтық та, жеке-құқықтық та сипатта болады деп таныған жөн.

Конституцияның 13-бабы 3-тармағымен кепілдік берілген білікті заң көмегін көрсете отырып, нотариус заң бұзушылықты анықтаған жағдайда мәжбүрлеп әсер ету шараларын пайдалануға, сондай-ақ құқықтық реттеудің мемлекетке тән міндеттеу және тыйым салу секілді әдістерін қолдануға хақылы емес. Нотариустар актілерінің

орындалуын, соның ішінде мәжбүрлеу механизмдерін қолдану арқылы, мемлекет қамтамасыз етеді.

2. Конституцияның 3-бабының 3-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасында билікті ешкім де иемденіп кете алмайды. Билікті иемденіп кетушілік заң бойынша қудаланады. Халық пен мемлекет атынан билік жүргізуге Республика Президентінің, сондай-ақ өзінің конституциялық өкілеттігі шегінде Парламенттің құқығы бар. Республика Үкіметі мен өзге де мемлекеттік органдар өздеріне берілген өкілеттіктер шегінде ғана мемлекет атынан билік жүргізеді.

Конституцияның бұл ережелері мемлекет атынан билік жүргізу құқығын, Негізгі Заңның өзінде көрсетілгендерді қоспағанда, өзге субъектілерге берудің кез келген нысандарына жол берілмейтінін білдіреді. Демек, жекеше нотариустар мемлекет атынан билік ете алмайды.

Мемлекеттік нотариустарға, сондай-ақ мемлекеттік органдардың нотариаттық іс-әрекеттер жасауға заңмен уәкілеттік берілген лауазымды тұлғаларына келер болсақ, олар, мемлекеттік қызметшілер болғандықтан, өз өкілеттіктері шегінде мемлекет атынан билік етуге хақылы. Мемлекет бұл ретте мемлекеттік нотариустың нотариаттық іс-әрекеттері үшін мүліктік жауапкершілік арқалайды.

3. Республика Конституциясының 9-бабына сәйкес мемлекеттік нышандардың ресми пайдаланылу тәртібі конституциялық заңмен белгіленеді.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік елтаңбасының бейнесін мөрлерінде орналастыру құқығы берілген тұлғалар шеңбері "Қазақстан Республикасының мемлекеттік нышандары туралы" Қазақстан Республикасы Конституциялық заңының 8-бабында айқындалған.

Жазылғанның негізінде, "Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі туралы" Конституциялық заңның 35-бабы 1-тармағының 1) тармақшасын, 2 және 3-тармақтарын және 41-бабын басшылыққа алып, **Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесі қаулы етеді:**

1. "Астана қаласы сотының ұсынысы бойынша "Нотариат туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 15-бабы 3-тармағының конституциялылығын тексеру туралы" Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің 2005 жылғы 31 қаңтардағы N 1 қаулысының дәлелдеме бөлігінің 1-тармағының мынадай: "нотариаттың қызметі жария-құқықтық сипатта болғандықтан, мемлекетке адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз етудің, оларды қорғау мен сақтаудың құқықтық механизмдерін белгілеудің заңдық міндеті жүктеледі", - деген құқықтық позицияға қатысты бөлігіндегі ережесі:

- нотариат толығымен жария-құқықтық институт болып табылмайды. Нотариустың қызметі жария-құқықтық сипатта да, жеке-құқықтық сипатта да болады;

- мемлекеттік қызметтегі нотариустар (мемлекеттік нотариустар), мемлекеттік

органдардың нотариаттық іс-әрекеттер жасауға заңмен уәкілеттік берілген лауазымды тұлғалары ғана мемлекет атынан билік етуге хақылы. Жекеше нотариустар мемлекет атынан билік етуге хақылы емес дегенді білдіреді.

2. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік елтаңбасын ресми пайдаланудың тәртібін айқындау заң шығарушының құзыретіне жатады және конституциялық заңмен белгіленеді.

3. Осы қаулы түпкілікті болып табылады және Қазақстан Республикасы Конституциясының 73-бабының 4-тармағында көзделген ретті ескере отырып, шағымдануға жатпайды.

4. Осы қаулы республикалық ресми басылымдарда қазақ және орыс тілдерінде жариялансын.

Қ а з а қ с т а н Р е с п у б л и к а с ы
К о н с т и т у ц и я л ы қ К е ң е с і н і ң

Төрағасы

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК